

T Ü R K ETNOGRAFYA DERGİSİ

: XII

1969

Millî Eğitim Bakanlığı
Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü
tarafından yayımlanır.

TESBİHİN TARİHÇESİ, YAPILIŞ TEKNİĞİ VE SARAY KOLLEKSİYONUNDAKİ TESBİHLER

Perran ÜLKÜMEN

Tesbih, muhtelif ağaç veya taşlardan yapılan, ortaları delik tanelerin ipliğe dizilip bir araya getirilmesiyle meydana gelir. Bir ibadet vasıtası olan tesbihi müslümanlardan başka hristiyan aleminde, brahmanizm ve budizm'de de görüyoruz. Menşei bilinmemekle beraber on-birinci yüzyılda manastırlarda dua edilirken tesbih kullanılmıştı. Hattâ bazı tarikat mensuplarının kemerlerinde tesbih taşımaları mecburiyeti vardı. Brahmanlarda (Mâla) = çelenk veya (Japa Mâla) = dua çelengi çok daha eski tarihlerde mevcuttu. İnzivaya çekilenler uzun dualar da ilâhi isimlerin veya mukaddes güneşin zikri için yapılan tekrarlamaları şaşırmamak gayesiyle bunları kullanmışlardır. Budistlerde tesbihi brahmanlardan almışlardır. Budist tesbihleri gayet komplike olup taşıdığı mânâlar semboliktir¹.

Namazlarda tesbih çekmek âdet olduğuna göre, bunu İslâmîlığın başlangıcına kadar götürmek mantıki olursada, bu fikri teyit edecek bir delil mevcut değildir. Namaz sonlarında otuzüçer defa "Sübhânâllah", "Elhamdülillâh" ve Allahüekber" denilmesi sebebiyle tesbih islâm aleminde genellikle doksandokuzludur. Fakat, bununla beraber otuzüçlük ve tekkelerde zikirler için kullanılan beş-yüzlük ve binlik tesbihlerde yapılmıştır.

Tesbihçilik Türk elsanatları içinde mühim bir yer tutar. Maalesef bu da diğer sanat dallarında olduğu gibi bugün artık, yalnız bir kaç meraklıya inhisar

etmiş ve tamamen bir fabrikasyon halini almıştır.

Tesbihçilik sanatında en önemli nokta, tanelerin aynı büyüklükte olmasıdır. Sanatkârların bu mevzuda gösterecekleri titizlik tesbihe ayrı değer kazandırır.

Tanelerin işlendiği el tornası ağaçtan yapılır. Bu aşağı yukarı 0,50 × 1,00 ebadında bir tabla üzerinde biri sabit diğeri ayakla hareket eden ve uçlarında çok sivri iki demir (punta başı) bulunan bir alettir. Bu tornayı işleten çeşitli parçaları sanatkâr kendisi yapar. Yalnız esas işi gören bıçaklardan iki tanesi (Rende ve arda. Şekil I ve II) iyi çelik veren bir demirci ustasına yaptırılır. Bu san'atta hakikaten mühim rol oynayan bu iki parçadan, "rende", rendelemek için "arda" da yontma işi için kullanılır.

Kalıp, kızılıçık gibi sert ağaçlara çelik durumu vasat olan eski yuvarlak şemsiye tellerini monte etmek suretiyle meydana getirilir. Çarköşe denilen, ağacı delecak makkapta, aynı şemsiye telinin enli olanlarından yapılır. Bunlarında iyi bir şekilde olmaları, ustanın maharetine bağlıdır.

Evvelâ tesbihin yapılacağı ağaç, tanelerini stenilen büyüklüğüne göre uzun -çu buklar halinde köşeli olarak, saat yayından yapılmış testerelerle kesilir. Bu testere-lerin çaprazları, talaşın az olması için yok denecek kadar küçüktür. Bu ameliyeden sonra çubuklar yine tanelerin boyuna göre aşağı yukarı zar şeklinde küçük parçalara bölünür. Bölünen parçaların ortaları çarköşe dediğimiz mille gayet ince

¹ Larousse du xxe siècle, cilt. s. 134

olarak delinir. Bu deliklerin tam ortadan ve ince olarak açılması lüzumdur. Delinen taneler birer birer kalıba geçirilir. Kemane üzerinde bulunan ip bu kalıba iki veya üç kere sarılır. Kalıbın ucu kemikten hazırlanmış, ortası delik bir parçaya takılarak, sağ elin idaresiyle, üzerinde tane için hazırlanan parça döndürülür ve bu ameliye yapılırken bir taraftanda yontucu ile tane yontulur. Her ameliyeden evvel "rende" ve "arda" dediğimiz kesiciler bilek taşı üzerine yağ dökülerek hafifçe bilenir. Evvelâ "arda" dediğimiz keskin bıçakla kaba kısımlar atılır ve "rende" denilen ikinci bıçakla da tesbih tanelerine istenilen şekil verilir. Taneler birer birer hazırlandıktan sonra hepsi hadde denilen ve üzerinde bir delik bulunan kemik parçasından geçirilerek aynı boyda olup olmadıklarına dikkat edilir. Bu da ancak bu sanatın ehli olan kimseler tarafından yapılabilir. Kıymetli veya daha az kıymetli olan taşlardan yapılan tesbihlerde aynı yolları takip eder. Taneler hazırlandıktan sonra artık sıra cilâya gelmiştir. Bu iş için Erzurum toprağı denilen oldukça yumuşak taş hafif hafif rendelenerek toz haline getirilir. Bu toz, asidi çok az olan iyi cins zeytinyağı ile karıştırılır, birazda gliserin ilâve edilir. Kızıl kahve rengine yakın bir renk alan boza kıvamındaki bu cilâdan bir pazen parçasına içirilerek, yerine konan ve kemane ile döndürülen tanelerin üzerine sürülerek yedirilir. Zamanımızın en meraklı amatörü Sayın Niyazi Sayın Bey'in torna başında bana tesbihin yapılışını anlatır ve gösterirken tahtadan olsun, taştan olsun tanelerin bir an içinde nasıl pırıl pırıl parladığını gördüm.

Tesbihin yapılması, bütün sanat kolalarında olduğu gibi büyük bir dikkat ve ustalık ister. İyi bir tesbihde aranılan özellikler şunlardır : Tanelerin çok ince delinmeleri aynı biçim ve boyda olmaları. İmame, durak ve tepeliklerin ince ve zarif olmaları ve bütün bu parçaların üzerinde punta başı yarısı olmaması.

Taneler çeşitli şekillerde yapılırdı. Yuvarlak beyzi, şalgami, armudi, yarım beyzi, yassıca yuvarlak. Tesbih tanelerinin birleş-

tiği yere uzunca bir sap konurki buna imame denir, bunun ucunda da püskül vardır. Bu püsküller tire ve ipekten yapılırdı. Gümüş veya altın telle yapılanlar da kamçı ismini alırdı. Her otuzüç taneyi ayıran küçük parçaya nişane ismi verilir. Bazı tesbihlerde yedi defa yapılacak dualar için imameden itibaren yedinci taneden sonra mercimek şeklinde yassı bir parça konurki bunada pul tabir edilir. Tesbihler için yapılan hususi ipliklere "tahril" denir. Tesbihlerin bir özelliği de kamçılarıdır. Bunlar sanatkârın zevkine ve sanatına uygun olarak değişik şekillerde yapılırdı.

Dünyanın en güzel tesbihleri İstanbul'da yapılmıştır. Bunları yapan san'atkârların dükkânları umumiyetle Beyazıt civarında toplanmıştı. Aralarında Mevlevihane kapılı Mahmut usta, Topkapılı Sadık usta, Horoz diye tanılan Salih usta, Balatlı Nuri usta, Topuz İsmail usta, Sağır Rıfat usta, Halit usta, Mehmet usta gibi isim yapmış bir çok san'atkâr vardı. Mehmet usta siyah kehruba denilen Erzurum taşından yaptığı tesbih taneleri üzerine altın kakma ile "Sübhânallâh" "Elhamdülillâh ve Allahüekber" kelimelerini yazmıştır ki bunlar zamanın en kıymetli tesbihleridir.

Müzemiz koleksiyonunda bulunan yüzelli kadar tesbih 24 cins ağaç veya kıymetli taşlardan yapılmıştır ki bu ağaç tesbihlerin bir özelliği de kokulu olmalarıdır. Sandal ağacı, öd ağacı gibi kokulu ağaçlardan ve amberden yapılan tesbihler kullanıldıkça gayet hoş bir koku verir. Mercan tesbihlerde önemli bir yer tutmaktadır. Renginin gayet tatlı bir kırmızılıkta olması dolayısıyla pek makbuldür. Akdenizden çıkarılan mercanlardan gayet güzel tesbihler yapılmıştır. Arşiv vesikalarında Cezayir ve Tunus beyleri tarafından gönderilen pek çok mercan tesbihden bahsedilmektedir. Bunların dışında zümrüt, inci, yeşim, necef zebercet, aynihür, akik, şahmaksut, kehruba, sedef, boynuz, bağa, kuka, naka, narçil, yıldıztaşı, yüzürü gibi menşeleri nebati, hayvani ve taş olan bir çok tesbih mevcuttur. Koleksiyonumuzda bulunan tesbihlerin

bir kısmı hediye edilmiş, bazıları satın alınmış veya ölümlerde hazineye intikal etmiştir.

Bugün bu sanatı yürütmeye çalışan bir kaç san'atkârdan Edirnekapılı Galip ustanın (Bilhassa taşlardan çekilen tesbihleriyle ün yapmıştır) talebesi olan ve sırf zevk için gayet güzel ve zarif tesbihler yapan Sayın Niyazi Sayın Bey'e bana bu mevzuda yaptığı yardımlardan dolayı teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

TESBİHLERLE İLGİLİ ARŞİV VESİKALARI

Arşiv vesikalarından aldığım, tesbihlere ait bazı bilgiyi Hazineye intikal şekilleri ve isimleri hakkında bilgi vermesi bakımından ilâve etmeyi faydalı buldum: E. 3957/3, 1191 (1777) tarihli

Sadrazam tarafından padişaha hediye edilen inci tesbih.

No. 2377, 1146 (1733) tarihli

Cezayir dayılarının hediyesi, Mercan tesbih 8 adet.

No. 2383/9 1152 (1739) tarihli Cebi Hümayûn

Emine Sultanın ölümünde gelen eşyalardan :

Mercan tesbih 3 adet

Kehrubâ tesbih 1 adet,

No. 2387/5 1156 (1743) Ta. Büyük Hatice Sultanın ölümünde

Ayvansaraydan gelen eşyalar arasında :

37 inci nişaneli 500 lük Mercan tesbih 1 adet

13 zümrüt nişaneli inci tesbih

156 ncı nişaneli 1000 lik Kalembeğ tesbih 1 adet

85 inci nişaneli, 6 altınlı 1000 lik Kalembeğ tesbih 1 adet]

120 zümrüt nişaneli 16 inci harçlı 1000 lik sandal tesbih 1 adet

Mercan Akik tesbih 1 adet

Narçili bahri tesbih 33 taneli 1 adet

Sırma örme tesbih 1 adet

No. 2387/6 1156 (1743) tarihli

Tunus dayısının hediyesi:

Mercan Tesbih 18 adet

No. 2388/5 1157 (1744) tarihli Cebeci Hümayûn

Şam Valisi Süleyman Paşanın eşyasından :

Sagir inci tesbih

25 incili yeser tesbih

Akik tesbihler

Mercan tesbih

No. 2388/11 1157 (1744) tarihli Cebi Hümayûn

Sabık İbrahim Paşa Hazinesi müteveffa Serbevvabın (Kapıcı başı) Mustafa ağasının yanında bulunan:

13 inci nişaneli sagir zümrüt tesbih 1 adet

11 inci nişaneli yeser tesbih 1 adet

No. 2390/2 1159 (1746) tarihli Cebi Hümayûn

Cezayir dayısının Hediyesi. Mercan tesbih

No. 2390/5 1159 (1746) Tarihli

Darüssaade ağası Beşir ağının eşyasından:

8 Habbe elmas nişaneli inci tesbih

Zümrüt nişaneli inci tesbih 5 adet

İnci nişaneli Kalembeğ tesbih 2 adet

Mercan tesbih 6 adet

Yeşim tesbih 1 adet

Kalembeğ tesbih 4 adet

Naka tesbih 2 adet

Yeser tesbih 1 adet

No. 2392 1161 (1748) tarihli Cebi Hümayûn

Cezayir dayılarının hediyesi :

Mercan tesbih 8 adet

No. 2392/11 1161 (1748) tarihli

Bağdat Valisi Ahmet Paşa'nın eşyasından :

Sedef kutuda zümrüt imameli inci tesbih

İmamesiz inci tesbih

40 incili Kalembeğ tesbih

İnci ve zümrüt nişaneli Kalembeğ tesbih

No. 2393/10 1162 (1749) tarihli

Cezayir dayılarının hediyesi :

Mercan tesbih 8 adet

No. 2393/10

Tunus dayısının hediyesi

Mercan tesbih 8 adet

No. 2396/12 1165 (1752) tarihli

Ayşe sultanın ölümü üzerine hazineye giren eşya :

94 inci, 16 zümrütlü, inci imameli tesbih

No. 2399/8 1168 (1755) tarihli

Tunus dayılarının hediyeleri :
Mercan tesbihler

No. 2400/1 1169 (1756) tarihli

Mercan tesbihler

TOPKAPI SARAYI MÜZESİNDEKİ TESBİHLERİN KATALOĞU

Yeşim Tesbih: Hazine/4049 (Resim: 1)

Yeşim dayanıklılığı ve kendine has bir sertliği olmasına rağmen kırılmasında o kadar güç olmayan bir taştır. Sathı cililanınca yağlı gibi bir yumuşaklık ve parlaklık gösterir. Ana vatanı Hotan (Orta Asya) olan yeşim doğuda bir kudret menbaı olarak tanınmış ve Türk efsanelerine kadar girmiştir. Beyazdan koyu yeşile kadar bir renk serisi gösteren bu taştan pek çok tesbih yapılmıştır. Müze-mizdeki Tesbih kolleksiyonunda bulunanlardan birini gözden geçirelim. 2/4049 no. da kayıtlı olan bu tesbih 99 lu, orta boyda, beyaza yakın renkte ve üzeri dilimli tanelerden meydana gelmiştir. İmamesi yeşimdir. Kamçı ve duraklar altın tel ile örülmüştür, tepeleri elmaslıdır.

Mercan Tesbih : Hazine/7385 (Resim : 2)

Mercan ılık denizlerde yetişir, ağaç şeklinde ve beyaz renktedir. Hava ile temas edince mercan rengi dediğimiz tatlı kırmızılığı alır. Denizlerde yaşayan polipler tüylü yumurtalarını sulara bırakınca bunlar gidip kayalara yapışırlar ve büyüyerek kalker tabakaları meydana getirirler. Bilhassa Akdeniz’de geniş bir ticaret menbaı olmuştur. Cilâlanmaya elverişli olduğu için pek çok yerlerde kullanılmış ve bu arada gayet güzel tesbihlerde yapılmıştır. Bilhassa Tunus ve Cezayir beylerinden gönderilen mercan tesbihlerin Arşiv Vesikalarına geçtiğini görüyoruz. 7385 no. da kayıtlı olan tesbih 99 taneli ve oyma tezyinatlıdır. Durakları altın

yaldızlı kamçısı tel örgülüdür. Tepesinde bir incisi vardır.

Necef Tesbih: Hazine/3971 (Resim: 3)

Necef yani tabii kristal. (Kaya billûru da denir). Kuarz grubuna dahildir. Şeffaf ve renksiz olarak teşekkül eder. Bazen içinde kapanmış yabancı maddeler de bulunabilir. 3971 no. ya kayıtlı olan tesbih 99 taneli ve üzerleri traşlıdır. İma-me ve durakları aynı cinsten yapılmıştır. Gümüş telden örmeli kamçı tepesi incilidir. Amber Tesbih: Hazine/4002 (Resim: 4)

Amber setase (cétacés) grubundaki balıklardan Kaşalot’un bağırsak ifrazatından elde edilir. Tropikal bölgelere mahsus olan bu balıklar, siyah bir sıvı çıkaran mürekkep balıklarını yedikleri için, bağırsak ifrazatıda koyu bir renk alır. Su üzerinde birikinti yapan bu maddenin hoş bir kokusu olduğu için hem esanslarda kullanılır hemde muhtelif eşyalar yapılmıştır. Amber tesbihler kullanılırken hoş bir koku verdiği için görünüş bakımından güzel olmamakla beraber tercih edilmişlerdir. 4002 no.ya kayıtlı olan tesbih iri taneli ve 33 lüdür. Tanelerin üzerleri dilimlidir. Kamçı uçlarının kenarları altın çerçevelidir. Aynihûr Tesbih: Hazine/4064 (Resim: 5).

Aynihûr (Krizoberil) sınıfına dahil bir taştır. Buna “Kedigözü” denmesinin sebebi tabaka halinde renkli olup aralarında beyaz çizgilerin bulunmasındandır. Taş oynatıldığı zaman renkler hafifce dalgalanır. Bir çok yerlerde çıkmasına rağmen Seylân’da bulunan bambu yeşili pek makbuldür. 4064 no.ya kayıtlı olan Aynihûr Tesbih siyah ve beyaz çizgilidir. İmamesi açıksarı, kahverengi beyaz dalgalı akiktendir. Kamçı ve durakları gümüş tel örmelidir. Kamçada 7, duraklarda birer tane inci vardır.

Ödağacı Tesbih: Hazine/4077 (Resim: 6)

Zambak türünden, uzun süreli bir bitki olup yüzden fazla çeşidi vardır. Afrika’nın Tropikal bölgelerinde ve Asya’da yetişmektedir. Tahtasının hoş bir kokusu olduğu için hem muhtelif cins eşyalar yapılmış hem de dinî törenlerde

yakılması âdet halini almıştır. 4077 no. ya kayıtlı olan ödağacından yapılmış tesbih ufak taneli ve 99 ludur. İmamesi gümüşten dir. İmame ve durak uçlarında zincirlerle sarkan gümüşten oyma yaprak şekilleri vardır.

Kehruha Tesbih: Hazine/4032 (Resim: 7)

Kehruha, Üçüncü zamanda yaşamış cam ağaçlarının fosilleşmiş reçinelerine verilen isimdir. Kırılabilen bir madde olup oldukça şeffaftır. Bir yere sürüldüğü zaman elektrikleterek kendinden hafif maddeleri çeker. Sarıdan ateş kırmızısına yakın renge kadar tonları vardır. Fildişi gibi işlenebilir üzerine figürler yapılabildiği için değişik yerlerde kullanılmıştır. Almanya'nın kuzeyinde Baltık sahillerinde ve Birmanya'da çıkarılmaktadır. 4032 no.ya kayıtlı sarı kehruha tesbih uzun taneli ve 99 ludur. İmame ve duraklar aynı cinstendir. Altın tel örgülü kamçı tepesi incilidir.

Kuka Tesbih: Hazine/4371 (Resim: 8)

Hindistan veya Malaya'nın yerli ağacı zannedilmekle beraber daha ziyade tropik bölgelerin mahsulüdür. Çok sert olan kabuğundan tesbih, küçük taşlar ve fincan zarfları yapılmıştır. Siyaha yakın ve sırcalı Kuka denen renkleri de vardır. 4371 no.ya kayıtlı olan Kuka Tesbih, iri taneli ve 33 ludur. Üzeri kendinden kabartma tezyinatlıdır. İmamesi aynı cinstendir. Mor ibrişimden saçakları vardır.

Boynuz Tesbih: Hazine/3970 (Resim: 9)

Hazine defterinde tırnak diye kaydedilmişse de bunun boynuz olması pek muhtemeldir. Gergedan ve buna benzer hayvan boynuzlarından çeşitli eşyalar yapılmıştır. 3970 no.ya kayıtlı olan boynuz tesbih, bej rengine ve 99 ludur. Kamçısı altın tel örmeli, durakları inci ve elmaslıdır.

Bağa Tesbih: Hazine/3985 (Resim: 10)

Bağa dediğimiz kaplumbağa kabuğu takriben bir metre boyunda olan, derin ve sıcak denizlerde yaşayan kaplumbağalara aittir. Uzun zamandır oldukça mühim bir ticaret kaynağı olmuştur. Kabuk hayvandan ya ısıtılarak veya kaynatılarak ayrılır. Bunun kalın ve siyaha yakın

rengi makbuldür. Kendinden alacalıdır. Başlıca kaynakları Madagaskar, Venezuella ve Hint Denizindeki (Scyelles) adalarıdır. 3985 no. ya kayıtlı olan Bağa Tesbih, siyaha yakın kahverengi alacalı ve 99 tanelidir. İmameler ve tel örgülü kamçı tepesi elmaslıdır.

Naka Tesbih: Hazine/4021 (Resim: 11)

Fildişine çok benzeyip deve dışından yapılan tesbihlere verilen isimdir. 500 lük gayet küçük tanelerden meydana gelmiştir. İmame ve duraklar aynı cinstendir. Duraklar zümrütlü ve uçları incilidir.

Narcil Tesbih: Hazine/3987 (Resim: 12)

Yontulmadan evvel böbreğe benzer şekilde olup çok serttir, bir meyvanın çekirdeği olması pek muhtemeldir. Siyaha yakın kahve rengine ve 99 tanelidir. İmame ucu ve durak yerleri altın yaldızlı gümüş tel örgülü, ortaları incilidir.

İnci Tesbih: Hazine/3388 (Resim: 13)

Sıcak ve cereyanlı denizlerde yetişen istiridyelerde bulunur. 99 tanelidir. İmame yerinde bir, durak yerlerinde ikişer zümrüt bulunmaktadır. İmame ucunda ikişer sıra inciden mürekkep ve uçları yıldız şeklinde dört adet askı olup bunların ortaları birer zümrütlüdür, aynı şeyler durak yerlerinde de vardır.

Akik Tesbih: Hazine/4075 (Resim: 14)

Akik, muhtelif renklerde yuvarlak ve ince renkli tabakalar halinde teşekkül eden bir Kalsedondur. Tabiatıta büyük parçalar halinde bulunur. İlk defa Sicilya'da Achates deresinde bulunduğu için bu adı almıştır. Pek çok renkleri olan Akik'in koyu kırmızı rengi makbul olup buna "Yemenî" de derler. 4075 no.lı Tesbih koyu sarı renkte olup 99 tanelidir. İmamesi alaca akiktendir. Kamçı ve durakları gümüş tel örmeli, üzerleri mercanlıdır.

Sandal ağacından tesbih: Hazine/4019 (Resim: 15)

Kerestesi sert ve kokulu olan Sandal ağacı (Santalum-Album) İndonezia, Malezya ve Güney Hindistan ormanlarında yetişir. Rengi umumiyetle sarımsıdır ve keskin bir kokusu vardır. Bundan çık-

rılan esaslı yağ farfümörde ve antiseptik olarak kullanılır. 4019 no. ya kayıtlı olan 99 taneli tesbihin imame ve duraklarında aynı cinstendir.

Sedef Tesbih: Hazine/4048 (Resim: 16)

Sıcak ve cereyanlı denizlerde yetişen midye ve istiridye gibi kabuklu deniz hayvanlarının kabuklarının içindeki renkli ve parlak kalkerli maddeden yapılır. 4048 no. ya kayıtlı olan tesbih 99 lu ve oldukça iri tanelidir. Kamçı püskülleri imame ucuna geçmeli bir şekilde bağlanmıştır. Bunlar ve durak yerindekiler tellerle örülmüş olup geçme tezyinatlıdır. Erzurum Taşı Tesbih: Hazine/6468 (Resim: 17)

Buna siyah Kehruha'da denir. Erzurum'da çıkan ve güzelce cilâlanabilen bir taştır. 6468 no. ya kayıtlı tesbih, 99 taneli ve beyziye yakın şekillerde olup 33 tanesinin üstünde altın kakma ile "Allahüekber", 33 ünde "Elhamdülillâh" ve diğer 33 ünde de "Süphanallah" kelimeleri işlenmiştir. İki durak üzerinde "Ya Allah, ya Muhammed", uzunca ve boğumlu olan imame üzerinde de "Bismillahirrahmanirrahim ve Maşallah" yazılmıştır. Kamçısı altından olup ucunda ufak bir incisi bulunmaktadır. Yüzsürü Tesbih: Hazine/4022 (Resim: 18)

Bağa'ya benzer renkte salyongoz kabuğu gibi tabaka tabaka üzerine sarılmış bir görünüşü vardır, oldukça serttir. 99 tanelidir. İmamesi aynı cinstendir. Durak ve kamçısı altın tel örmeli olup durak tepelerinde birer incisi vardır.

Akamber Tesbih: Hazine/3994 (Resim: 19)

Amberin açık renklisidir. 99 tanelidir. Taneler uzunca ve dilimlidir. İmamesi aynı cinstendir. Durak ve kamçı uçları altın tel örgülü, üzerleri küçük incilerle işlidir. Tepeleri iri incilidir.

Şahmaksud Tesbih: Hazine/4010 (Resim: 20)

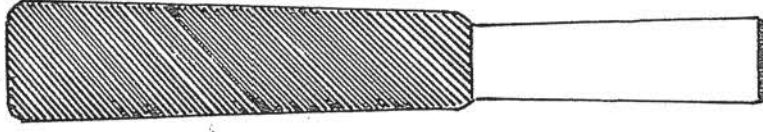
Sarı filizi renklerde bir taştır. Yeşil rengi makbuldür. Uzunca ve ufak taneli olup 99 ludur. İmame ve duraklar altın üzerine lâle şeklinde yakutludur. Tepeleri pırlantalıdır, altın tel örgülü kamçısının ucunda da bir lâle bulunmaktadır.

Tahta üzerine tel örgülü Tesbih: Hazine/4016 (Resim: 21)

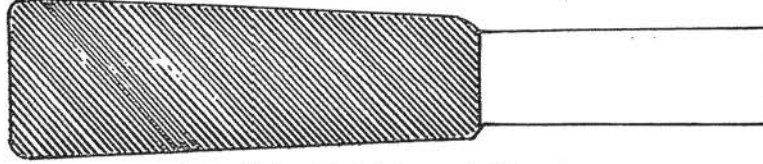
99 lu olup taneler tahtadan yapılmıştır. Üzerleri altın yaldızlı gümüş klaptanla örülmüştür. İmamesi aynı cinstendir. İmame ucunda ve durak yerlerinde geçme tel örgülü çiçeğe benzer sallantılar vardır. Bunların ortaları mercanlı, etrafı küçük incilidir.

BİBLİYOGRAFYA

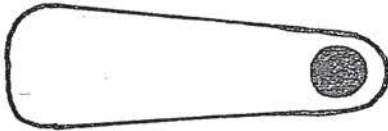
- Britannica* (Encyclopedia).
- The New Caxton Encyclopedia*.
- Sanat Ansiklopedisi*.
- Hayat Ansiklopedisi*.
- İslâm Ansiklopedisi*.
- Edelsteine*.
- Larousse du XXe siecle*.
- Sanat Şaheserleri*.
- Türk ince el sanatları tarihi üzerine*.
- Tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*.
- Arşiv Vesikaları*.
- İstanbul Ansiklopedisi*.

Rende : Düzeltici (rendeleme) I

Arda : Kesici (yontma) II

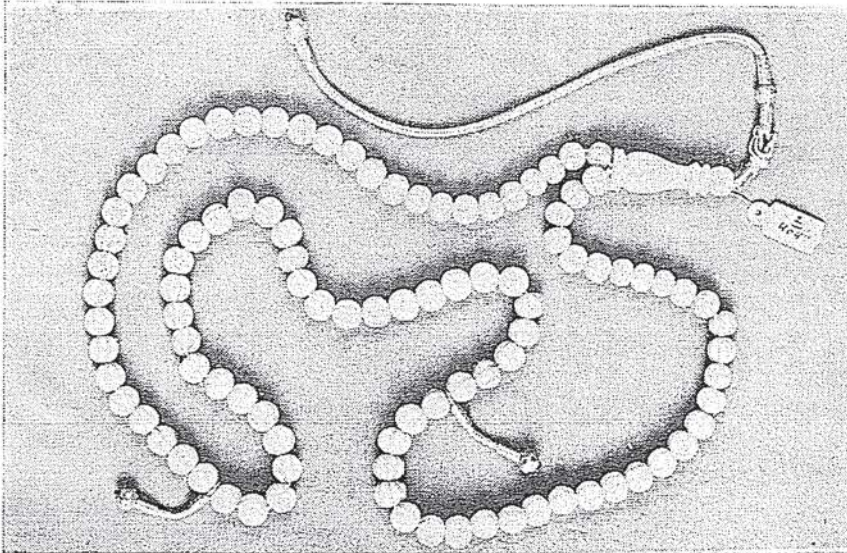

Hadde

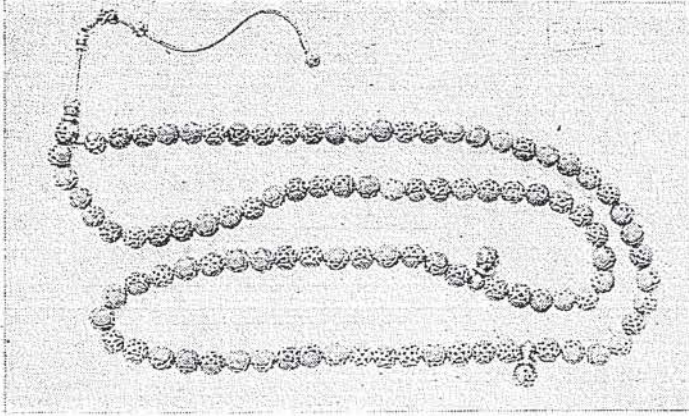
Tesbihin aynı boyda, yapılması için
ortası delik bir kemik parça.

Zamanımızın amatör tesbihçilerinden
Niyazi Sayın Bey tornası başında
tesbih tanelerini yaparken.

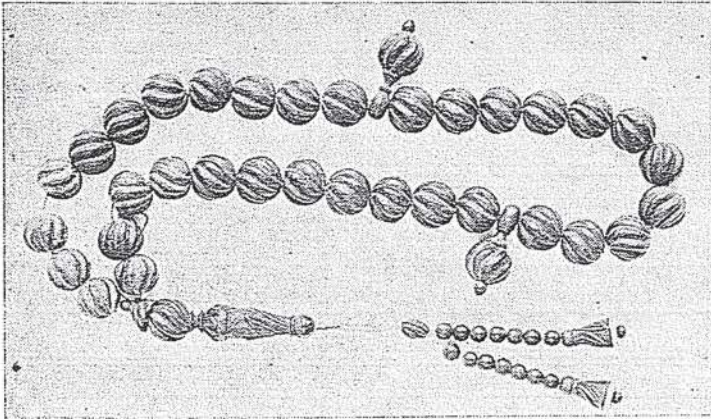
Hazine/4049
yeşim tesbih

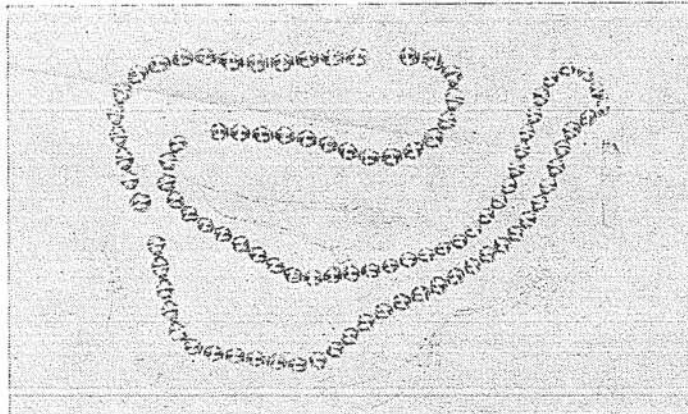
Hazine / 7385
Mercan tesbih

Hazine / 3971
Necef tesbih

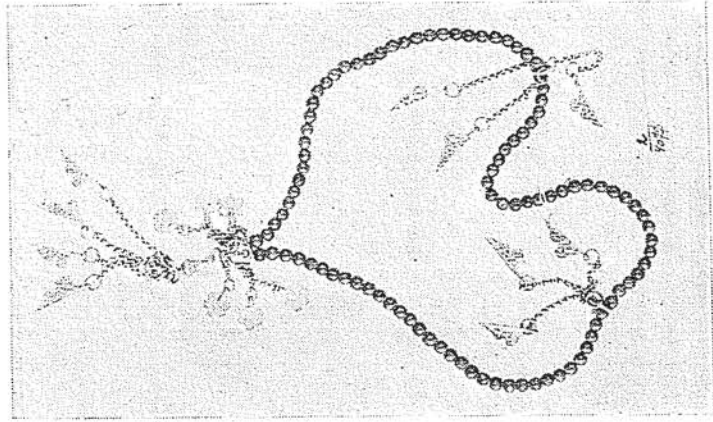

Hazine / 4002
Amber tesbih

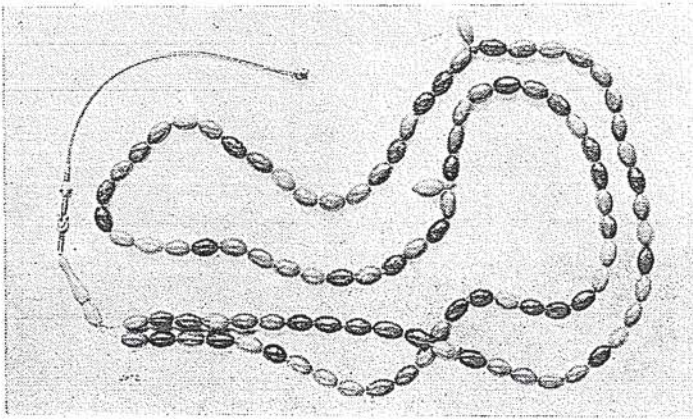

Hazine / 4064
Aynihür tesbih

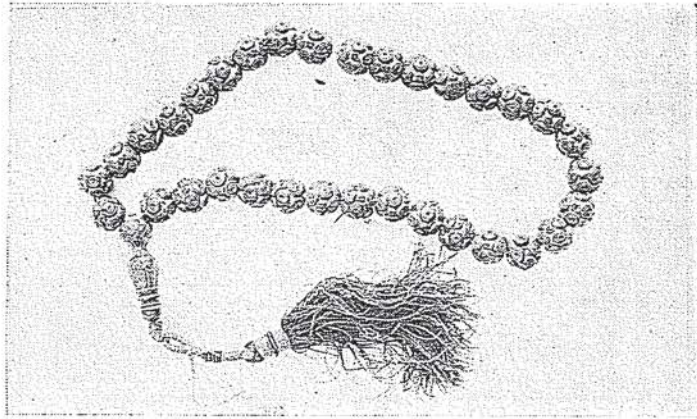
Hazine / 4077
Ödağacı tesbih

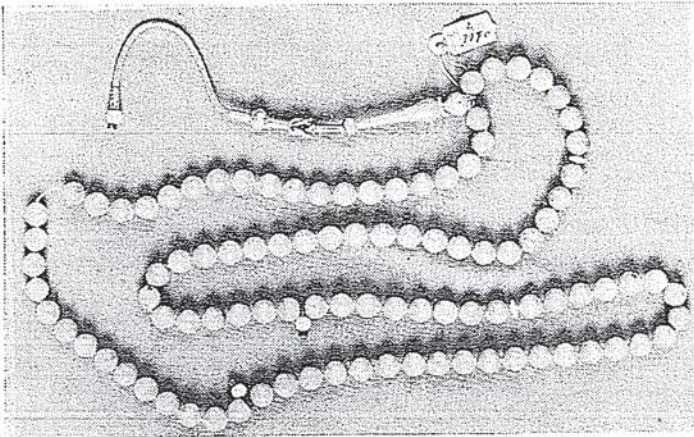
Hazine / 4032
Sarı Kehruba tesbih

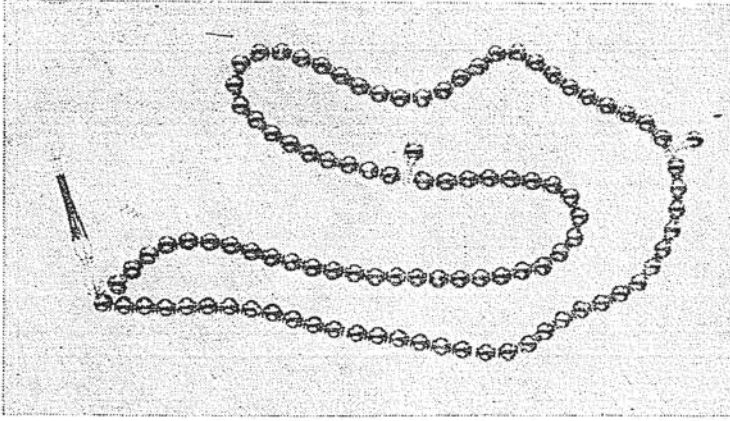

Hazine / 4371
Kuka tesbih

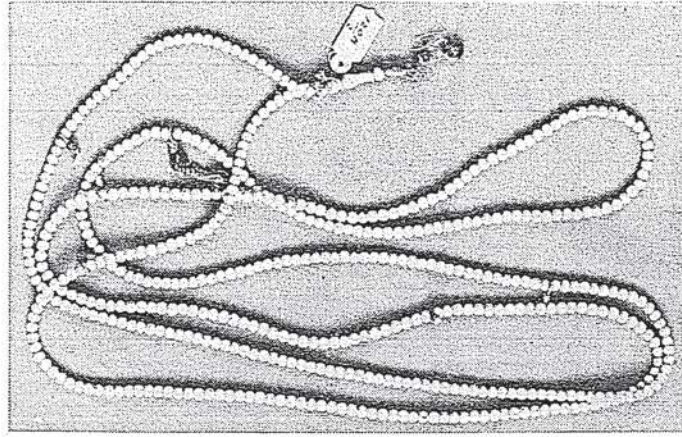

Hazine / 3970
Tırnak tesbih

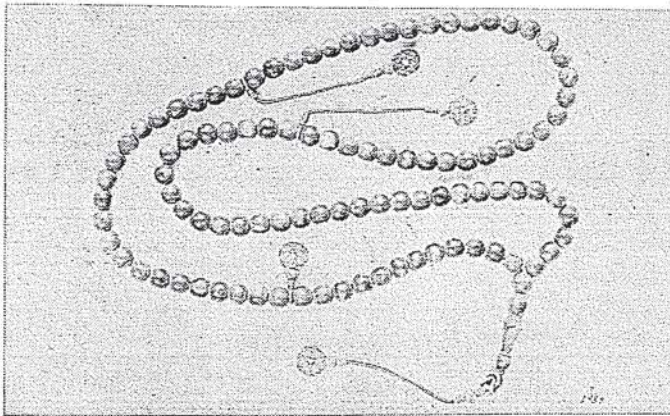

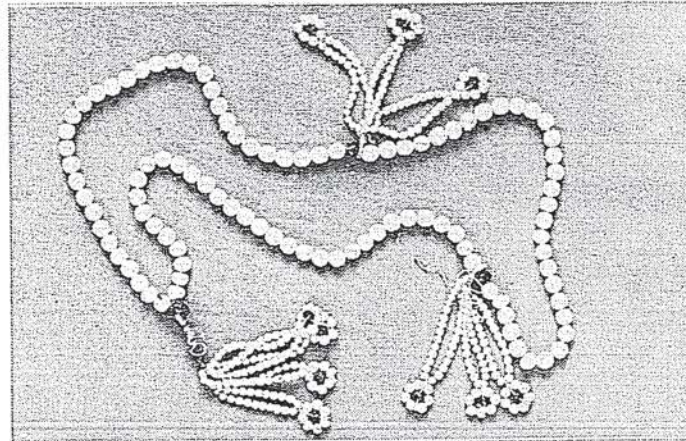
Hazine / 3985
bağ tesbih

Hazine / 4021
Naka tesbih

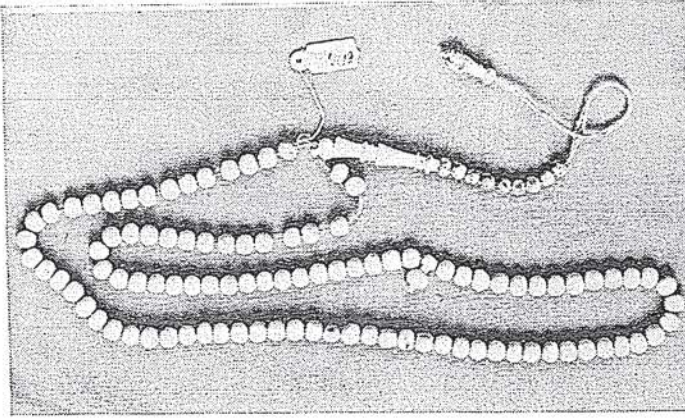
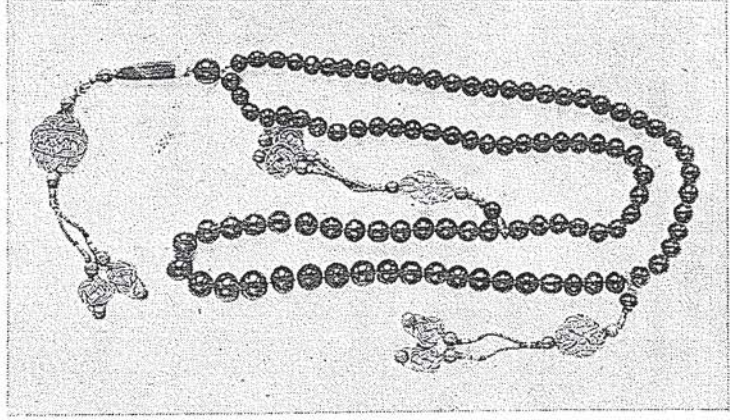

Hazine / 3987
Narçıl tesbih

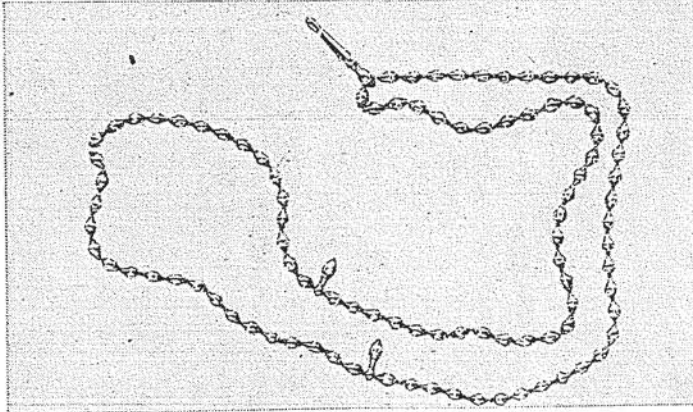
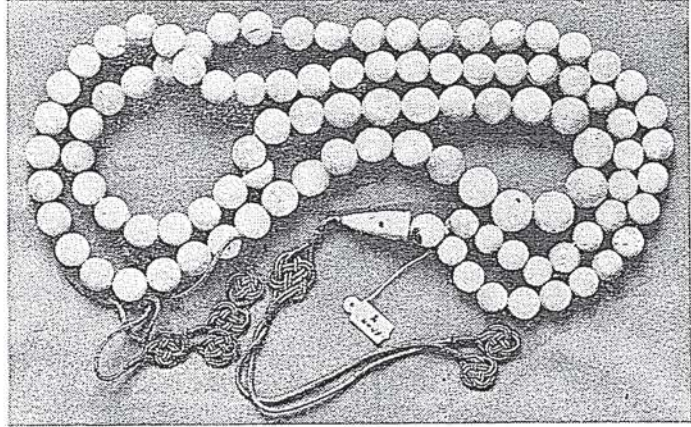
Hazine / 3388
İnci tesbih

Hazine / 4075
Akik tesbih

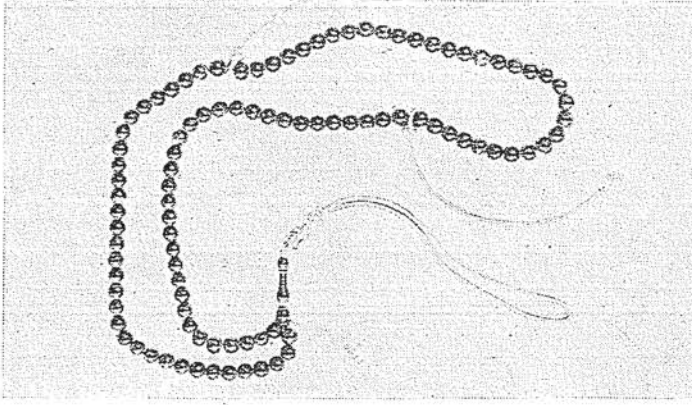

Hazine / 4019
Sandal ağacı tesbih

Haziran / 4048
Sedef tesbih

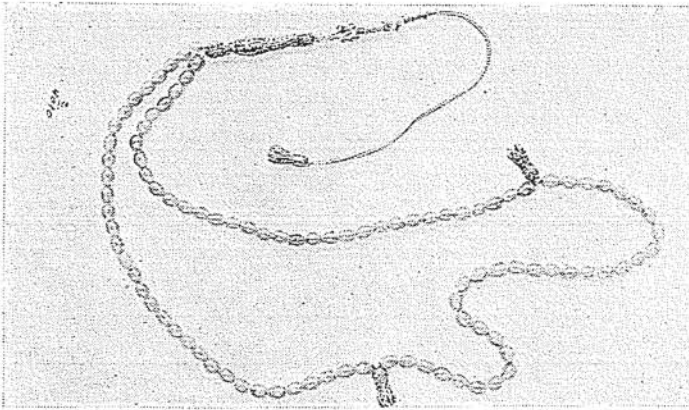
Hazine / 6468
Siyah Kehruba tesbih

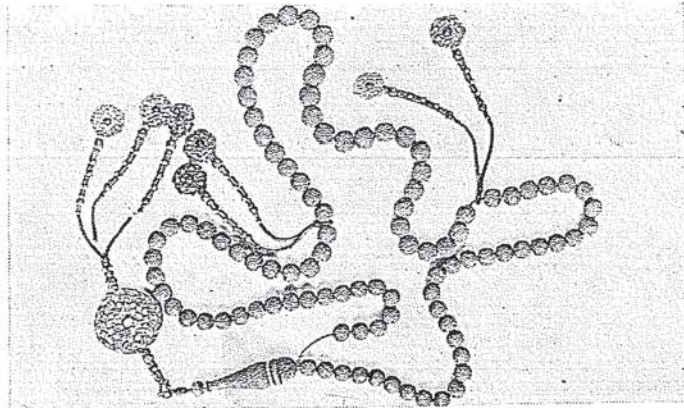
Hazine / 4022
Yüzsürü tesbih

Hazine / 3994
Ak Amber tesbih

Hazine / 4010
Şahmaksut tesbih

Hazine / 4016
tahta üzerine tel
örmeli tesbih